

Tomasz Burdzik

Uniwersytet Śląski

HENTAI – EROTYKA Z MANGI I ANIME

ABSTRACT

The aim of this paper is to present Japanese comics (manga) and cartoons (anime) with sexual content called hentai. I briefly review some history of Japanese art and culture, in which sexuality has always been a legitimate subject for art and which forms the cultural underpinnings of manga. I summarize the erotic themes and visions of manga with sexual content, including female and male homosexuality (yuri, yaoi), heterosexuality (ecchi, bakunyū/kyonyuu), BDSM (kinbari), transvestitism (futanari), children (lolicon, shotakon). In conclusion, I pose the question of the need to adopt the right perspective to understand the often surprising manifestations of Japanese sexuality.

Key words:

entai, manga, anime, comics, erotica, Japan

Wstęp

Seksualność ma różne oblicza. W sposób szczególny jest to widoczne w sztuce, której treści stanowią odzwierciedlenie kultury danej społeczności. Interesujące w tym kontekście są *hentai* – komiksy (manga) oraz filmy animowane (anime) produkcji japońskiej o tematyce erotycznej, zdobywające coraz większą popularność spowodowaną rozwojem mediów, w szczególności Internetu.

Odmienność kulturowa czyni *hentai* ciekawym polem do obserwacji dla zachodniego widza. To, co stanowi dla Japończyków normalny rodzaj rozrywki, może wydawać się szokujące dla odbiorcy niezoriantowanego w niuansach japońskiej kultury. Różnica kulturowa, jak również sama niecodziennosc erotyki pod postacią komiksu – czy też kreskówki – mogą stanowić interesujące zagadnienie dla poszukujących nowości odbiorców.

Sam *hentai* nie jest szeroko znany w Polsce; informacje na ten temat są fragmentaryczne, niemalże nieobecne, stąd też celem artykułu jest zapoznanie Czytelnika z historią gatunku, przedstawienie rodzajów *hentai* oraz omówienie problematyki seksualności zawartej w *hentai*.

Seks w Japonii nie stanowi powodu do wstydu; przez wieki kultów animistycznych był stosunek do seksu nie był obarczony poczuciem winy, tak jak ma to miejsce w kulturze europejskiej¹. Bezpruderyjność w sprawach seksu nie jest bynajmniej wyłącznie specyfiką japońską – kultury Wschodu były otwarte na tę jakże istotną dziedzinę życia ludzkiego, stąd też warto zapoznać się z jakże odmienną od europejskiej wizją seksualności, jaką bez wątpienia stanowi *hentai*.

1. Historia mangi

Manga ma bardzo długą historię w Japonii. W 1935 r. w trakcie prac renowacyjnych w świątyni Horyuji, będącej najstarszą drewnianą konstrukcją w Japonii (zbudowana w 607 r. w Nara), odkryto na palach podtrzymujących konstrukcję karykatury przedstawiające zwierzęta, ludzi oraz olbrzymie fallusy, co pozwala stwierdzić, iż są one jednym z najstarszych japońskich komiksów².

Do jednych z najbardziej znanych dzieł mogących być uznanych za prekursorские względem mangi/anime należą *Chōjū-giga* („Zwierzęce ryciny”) – zabawne przedstawienia ptaków i zwierząt stworzone w połowie XII stulecia. Obrazki składają się na cztery cykle przedstawiające karykatury żab, lisów oraz małp, parodiujących rozrywkę wyższej klasy społecznych owego czasu. Cykl rycin stanowi jeden z największych skarbów Japonii, pośród takich dzieł, jak *Gaki zōshi* („Ryciny głodnych duchów”) czy też *Jigoku zōshi* („Piekielne zwoje”) stworzonych pod koniec XII w.³

¹ T. Perper, M. Cornog, *Eroticism for the Masses: Japanese Manga Comics and their Assimilation into the U.S.*, „Sexuality and Culture” 2002, Vol. 6, No. 1, s. 9.

² K. Ito, *A History of Manga in the Context of Japanese Culture and Society*, „Journal of Popular Culture” 2005, Vol. 38, No. 3, s. 458.

³ F. Schodt, *Manga! Manga!: The World of Japanese Comics*, Tokyo 1988, s. 32.

1.1. Manga w epoce Edo (1603–1867)

W połowie XVII w. w mieście Otsu, niedaleko Kyoto, sprzedawano *Ōtsu-e*, proste, inspirowane buddyjskim folklorem rysunki dla pielgrzymów podróżujących główną drogą z Kyoto na północ. *Ōtsu-e* początkowo pełniły funkcję talizmanu, później zaś stały się zwykłą pamiątką, nierzadko o satyrycznej treści. Ponadto odkąd zaczęły się prześladowania chrześcijan, posiadanie *ōtsu-e* odzęgnywało groźbę bycia posądzonym o innowierstwo. *Ōtsu-e* były mało wysublimowane artystycznie, a ich docelowym adresatem mieli być przeciętni odbiorcy⁴.

W okresie Hoei (1704–1711) rozpoczęto w Kyoto publikowanie rysunków *tobae*, stanowiących karykaturę codziennego życia. *Tobae* były drzeworytami, dystrybuowanymi od Osaki do Kioto, Nagoi, a później do Edo (obecne Tokio). Rozpowszechnianie *tobae* w Osace zapoczątkowało komercjalizację gatunku na początku XVIII w.

Od epoki Genroku (1688–1704) aż do epoki Kyōhō (1716–1736) popularne stały się *akahon* („czerwona książka”, z racji czerwonej okładki). *Akahon* były rysunkowymi historyjkami bazującymi na opowieściach ludowych, takich jak *Momotarō* („Brzaskwiniowy chłopiec”), *Saru Kani Gassen Emaki* („Walka kraba z małpą”). *Akahon* miały również swoje mniejsze wersje, zwane *akakohon* oraz *hinahon*.

Część badaczy (np. Frederik Schodt) uważa, iż manga ma swoje źródło w *kibyoshi* oraz *ukiyo-e*. *Kibyoshi* („książki w żółtych mundurkach”), podobnie jak *akahon*, *kurohon* („czarna książka”) oraz *aohon* („niebieska książka”) wyrosły z opowieści dla dzieci, później zostały przekształcone w historyjki dla dorosłych, które można uznać za prekursorów mangi. *Kibyoshi* odnosiły się do popularnych tekstów z obrazkami w okresie An’ei (1772–1781).

Ukiyo-e dosłownie oznaczają „obrazy płynącego świata”. Stanowią rodzaj ludowych opowieści rysunkowych, szczególnie popularny wśród kupców. Najpopularniejszymi motywami podejmowanymi w *ukiyo-e* były przedstawienia aktorów, znanych piękności, zawodników sumo, krajobrazów, zwierząt czy też scen historycznych. W 1765 r. Harnobu Suzuki rozpoczął druk kolorowych rycin, co stanowiło początek najlepszego okresu *ukiyo-e*⁵.

Najbardziej znanym artystą tworzącym *ukiyo-e* był Hokusai Katsushika (1760–1849). Wśród jego licznych prac jedno z najważniejszych osiągnięć stanowi cykl „36 widoków na górę Fudzi” (*Fugaku Sanjūrokkei*). Hokusai opublikował

⁴ I. Shimizu, *Manga no rekishi*, Tokyo 1991, s. 23.

⁵ E. Reischauer, *Japan: The Story of a Nation*, New York 1990; K. Ito, *A History of Manga...*, op.cit.

15-częściową *Hokusai Manga*, stanowiącą krytykę przemian występujących po okresie Tenpō (1830–1844). Ten czas był niekorzystny dla społeczeństwa, charakteryzował się wzrost cen żywności, głodem oraz buntami chłopskimi. Hokusai był pierwszym, który posłużył się terminem manga. Manga zyskiwała swą popularność na łamach prasy, w której historyjki obrazkowe były bardzo chętnie publikowane. W 1867 r. japoński rząd zaprezentował *Hokusai Manga* oraz inne książki obrazkowe na Wystawie Światowej w Paryżu⁶.

W epoce Edo popularność zyskał specyficzny rodzaj *ukiyo-e-shunga*, który przedstawiał sceny o tematyce erotycznej. *Shunga* prócz pełnienia rozrywkowej funkcji spełniały również ważne zadanie – były swoistego rodzaju przewodnikami dla przyszyłych mężatek, seksualnym instruktązem dla kobiet⁷.

Shunga charakteryzowały się przedstawieniami różnego rodzaju stosunków seksualnych; „*Shunga* prezentowały całą gamę usług seksualnych przeznaczonych dla klientów domów publicznych, stanowiąc przegląd praktyk seksualnych na »sprzedaż lub dla pobudzenia zmysłów«⁸.

1.2. Manga w nowoczesnej Japonii

Jedną z najważniejszych funkcji japońskiej mangi była satyra, z której to m.in. korzystał Ruch Wolności i Praw Człowieka (*Jiyu-minken-undo*) działający na początku okresu Meiji (1868–1912). Antyrządowy ruch skwapliwie wykorzystywał możliwości, jakie dawała manga – rzeczy, o których nie wolno było pisać, były... rysowane. W 1877 r. Fumio Nomura, samuraj z Hiroshimy, wydał *Maru Maru Chimbun*, tygodnik o satyrycznym charakterze. Satyra Nomury nie ograniczała się wyłącznie do atakowania rządu, ale również cesarza oraz jego rodziny.

W okresie Taishō (1912–1926) zauważalne jest zaostrzenie obowiązującego prawa, czego skutkiem było m.in. wprowadzenie Prawa Prewencyjnego (*Chian Iji Hō*) w 1925 r. Po zabójstwie premiera Tsuyoshi Inukai'a 15 maja 1932 r. represje

⁶ F. Schodt, *Manga! Manga...*, op.cit.; I. Shimizu, *Manga no rekishi...*, op.cit.; K. Ito, *A History of Manga...*, op.cit., s. 460.

⁷ Zob. K. Ito, *Images of Women in Weekly Male Comic Magazines in Japan*, „Journal of Popular Culture” 1994, vol. 27, nr 4; K. Ito, *Sexism in Japanese Weekly Comic Magazines for Men* [w:] *Asian Popular Culture*, J.A. Lent. (red.), Boulder 1995.

⁸ S. Buckley, *Penguin in Bondage: A Graphic Tale of Japanese Comic Books* [w:] *Technoculture*, C. Penley, A. Ross (red.), Minneapolis 1991, s. 165.

zostały zastrzone; „Rysownicy atakujący państwo albo rząd mieli wielki problem: ryzykowali śmiercią, pobiciem oraz innymi formami zastraszenia”⁹.

W czasie II wojny światowej manga również znalazła swoje zastosowanie. W sierpniu 1940 r. założono stowarzyszenie zrzeszające twórców mangi – *Shin Nippon Mangaka Kyōkai*. W październiku 1940 r. stowarzyszenie wydało swoje pierwsze czasopismo *Manga*, które podobnie jak inne publikacje miało za zadanie stawiać w złym świetle amerykańską oraz brytyjską armię.

Po wojnie manga z racji swojej dostępności zyskała na popularności, nastąpił jej gwałtowny rozwój za sprawą wybitnych twórców, w szczególności najbardziej zasłużonego dla gatunku Osamu Tezuki, którego twórczość również współcześnie stanowi źródło inspiracji dla wielu artystów.

Co godne odnotowania, od końca lat 50. XX w. można zauważyć wzrost zainteresowania problematyką seksualności podejmowaną w mandze. W 1959 r. *Kōdansha*, jedno z największych japońskich wydawnictw, zaczął publikować komiks przeznaczony dla chłopców oraz młodzieży – głównie męskiej – a mianowicie *Shōnen Magazine*. Co prawda w latach 70. seksualność w mandze staje się o wiele bardziej wyraźniejsza (głównie za sprawą mangi o homoseksualnym zabarwieniu, ale również heteroseksualnej, np. *redikomi* – gatunku adresowanego dla kobiet, który przedstawiał takie tematy, jak: miłość, romans, życie rodzinne, seks, pożądanie), to warto mieć na uwadze już wcześniejsze oznaki rozluźnienia obyczajowego, prowadzące do nowego gatunku, jakim jest *hentai*.

2. *Hentai* – definicja gatunku

Hentai („nienormalność”, „dewiant”, „zбочeniec”) – popularne określenie anime i mangi o tematyce erotycznej. Samo słowo oznacza osobę perwersyjną, dlatego Japończycy dla grafik tego rodzaju stosują określenia *seijin manga* (manga dla dorosłych), *ju hachi kin* (zabronione poniżej lat 18) bądź dodają prefiks *ero-* (*ero-*; *erogemu*, *eroanime*, *eromanga*). *Hentai* przedstawia sytuacje seksualne nierzadko odmienne od tego, co jest powszechnie uważane za „normalne” (*nomaru* jest często stosowane jako antonim *hentai*), co bez wątpienia wpływa na olbrzymią popularność tego typu produkcji, zarówno w Japonii, jak i poza jej granicami¹⁰.

⁹ J. Lent, *Comic Art: Some Global Issues*, „International Journal of Comic Art” 2001, Vol. 3, No. 1, s. 7.

¹⁰ M. McLelland, *A Short History of Hentai*, „Intersections: Gender, History and Culture in the Asian Context” 2006, No. 12, <http://intersections.anu.edu.au/issue12/mcllelland.html>, [dostęp: 25.09.2014].

Zarówno *hentai*, jak i *etchi* (*ecchi*) stosowane są do opisu mangi oraz anime o treści erotycznej.

2.1. *Hentai* – historia pojęcia

Pierwszy raz termin *hentai* pojawił się w połowie okresu Meiji w kontekście zaburzeń psychicznych, takich jak histeria, oraz nadzwyczajnych umiejętności – telepatii oraz hipnozyj. Pierwotnie termin był stosowany w środowisku medycznym, za sprawą takich czasopism jak *Hentai shinri* („Nienormalna Psychologia”), jednakże *hentai* nie niosło ze sobą seksualnych konotacji, z jakimi mamy do czynienia obecnie. Są one spowodowane innym terminem, a mianowicie *hentai seiyoku* – „nienormalnymi pragnieniami seksualnymi”.

Termin *seiyoku* odnoszący się do sfery seksualności został wprowadzony do języka japońskiego za sprawą niemieckiej seksuologii, która była tłumaczona przez takich lekarzy jak np. lekarz wojskowy Ōgai Moriego¹¹. Koncepcja *hentai seiyoku* lub perwersyjnych pragnień seksualnych została spopularyzowana w 1894 r. tłumaczeniem pracy niemieckiego seksuologa Richarda Krafft-Ebinga „Psychopathia Sexualis”, która została przetłumaczona na japoński jako *Hentai seiyoku shinrigaku* („Psychologia perwersyjnych pragnień seksualnych”).

Zainteresowanie seksualnością przyczyniło się do podziału zachowań seksualnych na normalne (*seijō*) oraz perwersyjne (*ijō*). Od końca epoki Meiji dyskusja nad seksualnością (*hentai seiyoku*) zaczęła wkraczać na łamy popularnych czasopism, opowiadających się ze modernizacją społeczeństwa japońskiego. Najważniejszą pracą tego okresu jest bestseller Eiji Habuto oraz Junjiro Sawady *Hentai seiyokuron*¹².

Przemiany zachodzące w tym okresie można określić mianem *ero-guro-nansensu* – „erotycznym, groteskowym nonsensem”. W okresie *Shōwa* (1926–1989), w Japonii wychodziły znaczące prace podejmujące problematykę seksuologiczną. W latach 20. ubiegłego stulecia przynajmniej 10 czasopism było poświęconych *hentai seiyoku*, w tym takie jak *Hentai shiryō* („Perwersyjna Materia”, 1926 r.), *Kishō* („Dziwna Księga”, 1928 r.). Wspomniane czasopisma upowszechniały wiedzę seksuologiczną za sprawą artykułów seksuologów dyskutujących na temat per-

¹¹ T. Yokota-Murakami, *Don Juan East/West: on the Problematics of Comparative Literature*, Albany 1998.

¹² G. Matsuzawa, *Meiji, Taishō, Shōwa, kindai fūzoku shuppan no rekishi. Ero no hon*, Tokyo 1997, s. 54–55.

wersyjności, wśród których znajdowały się tak specyficznie japońskie zagadnienia, jak *shinju* – samobójstwa z miłości – np. artykuł o samobójczej śmierci jednej z czołowych japońskich aktorek Sumako Matsui nosił tytuł *Sumako no jisatsu w hentai seiyoku* („Śmierć Sumako była perwersyjnym pragnieniem”)¹³.

Artykuły ze względu na swój zasięg, jak również podejmowaną tematykę stanowiły znaczące źródło rozrywki¹⁴. Efektem postępującego zainteresowania seksualnością w kulturze było uznanie terminu *hentai*, dotychczas kojarzącego się z dewiacją, za termin kultury popularnej – tak bardzo rozpoznawany, aż po *hentai boom* opisany przez Matsuzawę¹⁵. Pomijając fakt, iż *hentai* (perwersja) był zazwyczaj wcześniej kojarzony z przeciwieństwem *jōtai* (normalności), niemal nieustannie pojawiającym się w tekstach seksuologicznych, dając „(...) wrażenie nie tylko wszechobecnej «perwersji», ale wrażenia, że termin nie jest otwarcie negatywny”¹⁶.

2.2. *Hentai* po II wojnie światowej

Powojenne lata oraz trauma katastrofy wojennej spowodowały pauperyzację kulturową społeczeństwa. Japońskie media wolne od propagandy oraz cenzury przyniosły rozluźnienie w sferze obyczajowej, będące odpowiedzią na potrzeby Japończyków, czego skutkiem było powstanie nowego gatunku zwanego *nikutai bungaku* („cielesna literatura”), w którym seksualność odgrywała najważniejszą rolę.

Nowy porządek wyzwolił seks z dawnej moralności; rozpoczęło się epatowanie seksem na skalę nieporównywalnie większą aniżeli ta sprzed wojny¹⁷. Amerykańskie władze okupujące Japonię cenzurowały mangę – tematyka erotyczna była dopuszczalna, jednakże nie można było krytykować Amerykanów¹⁸. Co godne zauważenia, Amerykanie pozwolili Japończykom tworzyć karykatury cesarza Hirohito oraz jego rodziny, co z pewnością wpłynęło na zmniejszenie szacunku Japończyków do tradycji uosabianej przez autorytet władzy.

¹³ M. McLelland, *A Short History...*, op.cit.

¹⁴ S. Fruhstuck, *Colonizing Sex: Sexology and Social Control in Modern Japan*, Berkeley 2003, s. 103.

¹⁵ G. Matsuzawa, *Meiji, Taishō...*, op. cit, s. 55.

¹⁶ G. Pflugfelder, *Cartographies of Desire: Male-Male Sexuality in Japanese Discourse, 1600–1950*, Berkeley 1999, s. 287.

¹⁷ Y. Igarashi, *Narratives of War in Postwar Japanese Culture, 1945–1970*, Princeton 2000, s. 55–61.

¹⁸ K. Ito, *A History of Manga...*, op.cit., s. 466.

Kolejnym wydarzeniem wpływającym na japońską seksualność były wczesne lata 50. XX wieku, gdy powstał nowy gatunek prasy zwany *hentai seioku*. *Hentai seiyoku* miał wiele wspólnego ze znanym z lat 20. XX w. *ero-guro-nansensu* ze względu na częste humorystyczne przedstawianie seksualności. Wśród tytułów z kręgu *hentai seiyoku* można wymienić takie jak: *Fūzoku kagaku* (wydawany w latach 1953–1955), *Fūzoku zōshi* (wydawany w latach 1953–1955), *Kitan kurabu* (wydawany w latach 1952–1975)¹⁹. *Hentai seiyoku* stanowił pole dyskusji zarówno seksuologów, jak również czytelników wokół różnorodnych aspektów seksualności, takich jak: homoseksualizm, kobiece pragnienia seksualne, sadomasochizm oraz różnego rodzaju fetysze.

Wraz z latami 60. XX wieku nastąpiła rewolucja obyczajowa, obejmująca swym zasięgiem cały świat, w tym Japonię. O ile „nowy” rodzaj dyskursu nad seksualnością szokował społeczeństwo europejskie, o tyle w Japonii dyskusje nad cielesnością już od dawna nie podlegały stygmatyzacji, czego dowodem mógł być „test perwersyjności” zamieszczony w pracy Masamiego Akiyamy z 1970 r. *Hentai gaku nyūmon*, mający odpowiedzieć czytelnikowi, jak bardzo jest odważny w seksie. W podobnym tonie była praca Kiroku Dana *Inka shokubutsugun*, stawiająca analogiczne pytanie.

2.3. Hentai – cenzura nie istnieje

Otwartość tematyczna anime, nierzadko szokująca dla zachodniego widza, wynika, jak twierdzi Miayo, z „(...) braku określenia przedstawionych sytuacji jako nienaturalne przez społeczeństwo czy też producentów”²⁰.

Otwartość *hentai*, szczególnie zauważalna w sprawach seksu, może wywoływać trudności w odbiorze *hentai*, wynikające z zamknięcia na odmienne definiowanie seksualności. Specyfika przedstawięń w *hentai* polega nie tylko na odmiennym kulturowo tle, lecz również odmiennym postrzeganiem seksualności oraz charakterystycznej grafice, w której tworzony jest *hentai*.

¹⁹ M. McLelland, *A Short History...*, op.cit.

²⁰ D. Miyao, *Before Anime: Animation and the Pure Film Movement in Pre-War Japan*, „Japan Forum” 2002, vol. 14, nr 2, s. 191.

3. Rodzaje *hentai*

W obrębie filmów oraz komiksów *hentai* możemy wyodrębnić następujące kategorie²¹:

- *Lolicon* (*rorikon*) – są to przedstawienia dziewczynek przed okresem dojrzewania albo tuż po jego rozpoczęciu. Nazwa gatunku pochodzi od „kompleksu Lolity” (ang. *Lolita Complex*), powszechnie uważanego za nawiązanie do powieści Vladimira Nabokova „Lolita”, jednakże w istocie chodzi o pracę Russella Trainera „The Lolita Complex”. Początku *loliconu* można doszukiwać się w latach 70. XX w., zaś za prekursora tego gatunku uznaje się Hideo Azumę, który w 1979 r. opublikował mangę „White Cybale”. Znaczący rozwój *loliconu* przypada na wczesne lata 80., powstają wówczas czasopisma dedykowane temu gatunkowi, takie jak: „Lemon People”, „Manga Burikko”, „Manga Hot Milk”²². Gatunek przełamuje tabu, ukazując relację seksualne między dziećmi, nauczycielami a uczniami czy też rodzeństwem. Dziewczynki w *loliconie* najczęściej ubrane są w krótkie spódniczki, stroje kąpielowe bądź mundurki eksponujące pośladki oraz uda, często również rozwinięte piersi (mimo młodego wieku postaci). Akcja *loliconów* najczęściej rozgrywa się w szkole, przedszkolu, czyli tam, gdzie przebywają dzieci, zwykle w łazienkach oraz odosobnionych pomieszczeniach;
- *Shotakon* – przedstawienia małych chłopców przed okresem dojrzewania. Nazwa gatunku pochodzi od „Shōtarō complex” – *Shōtarō*, bohatera mangi „Tetsujin 28-gō” Mitsuteru Yokoyamy z 1959 r.;
- *Ecchi* – *ecchi* jest eufemizmem oznaczającym seks. Bohaterkami *ecchi* są atrakcyjne kobiety (*bishōjo*), zazwyczaj przedstawiane jako niewinne i nieświadome swojej seksualności, w sytuacjach o lekko seksualnym zabarwieniu. Do charakterystycznych cech *bishōjo* należą: obcisła, nierzadko prześwitująca odzież wyraźnie eksponująca dekolt, krótkie spódniczki, różnego rodzaju kostiumy i uniformy używane przez postacie jako ubiór codzienny. Częstym zjawiskiem w tym gatunku jest *ENF* (ang. *Embarrassed Nude Female*) – przedstawienie dziewczyny niespodziewanie rozebranej w miejscach publicznych na skutek różnych niecodziennych sytuacji;

²¹ Za: T. Burdzik, *Hentai – seks z japońskiej kreskówki* [w:] *Seksualność człowieka. Wybrane zagadnienia*, G. Iniewicz, M. Mijas (red.), Kraków 2011, s. 48–49.

²² P.W. Galbraith, *Lolicon: The Reality of ‘Virtual Child Pornography’ in Japan*, „Image & Narrative” 2011, Vol. 12, No. 1, s. 97, <http://www.imageandnarrative.be/index.php/imageandnarrative/article/view/127/98>, [dostęp: 25.09.2014].

- *Bakunyū* (*kyonyuu*) („wybuchające piersi”) – są to przedstawienia kobiet z wyraźnie wyeksponowanymi dużymi piersiami, akcja zorientowana jest na ich pieszczenie;
- *Bukkake* – w *hentai* tego typu ukazane są ejakulacje mężczyzn na kobietę, zazwyczaj na twarz;
- *Futanari* („dwie formy”) – są to przedstawienia hermafrodytów – kobiet z wyraźnie rozwiniętymi piersiami oraz bardzo dużymi męskimi i żeńskimi organami płciowymi. Łechtaczka lub penis są nienaturalnie duże, podobnie jak piersi w produkcjach typu *bakunyū*. Często w *futanari* jest uprawiany seks grupowy;
- *Yaoi* – produkcje ukazujące męskie związki homoseksualne, określane również mianem *Boys Love* (*BL*). Nazwa gatunku stanowi akronim trzech słów: *yamanashi* („bez punktu kulminacyjnego”), *ochinashi* (bez zakończenia) oraz *iminashi* („bez znaczenia”). Głównymi odbiorcami *yaoi* są kobiety. W *yaoi* występuje podział głównych bohaterów na dwa antagonistyczne rodzaje ról. *Seme* – oznacza stronę dominującą, a *uke* – stronę podporządkowaną, bierną. Podrodzajem *yaoi* jest *shōnen-ai* („chłopięca miłość”), w której główną rolę odgrywają uczucia bohaterów, zaś elementy seksualne są pomijane bądź traktowane jako dyskretna aluzja. W *yaoi* ze względu na sposób przedstawiania bohaterów można wyróżnić: *bishōnen* („piękny chłopiec”) – bohatera będącego z reguły delikatniejszym oraz *biseinen* („piękny mężczyzna”) – postać o wyraźnie rozwiniętych cechach męskich, *oyaji* („stary człowiek”) – mężczyznę w średnim bądź starszym wieku mającego zamiłowanie do młodszych partnerów. Co godne odnotowania, mimo obecności homoseksualizmu w japońskiej popkulturze, mediach homoseksualizm jako styl życia nie jest społecznie akceptowany²³. Męski homoseksualizm przez długi okres był łączony z występami transwestytów oraz prostytutką²⁴;
- *Yuri* – analogiczna forma do *yaoi*, z tą różnicą, iż zamiast gejów bohaterami są lesbijki. Typową bohaterką *yuri* jest *bishōjo* („piękna dziewczyna”) mająca upodobanie w innych kobietach. Warto zwrócić uwagę, że *bishōjo* nie odnosi się wyłącznie do postaci z gatunku *yuri*, ale również do *hentai* oraz gier adresowanych do męskiego odbiorcy pragnącego ujrzeć atrakcyjne

²³ M. McLelland, *Male Homosexuality and Popular Culture in Modern Japan*, „Intersections: Male Homosexuality and Popular Culture in Modern Japan” 2000, nr 3, <http://intersections.anu.edu.au/issue3/mccllland2.html>, [dostęp: 25.09.2014].

²⁴ M. McLelland, *Queer Japan from the Pacific War to the Internet Age*, Lanham 2005, s. 16.

dziewczyny. Łagodniejszą formą *yuri* jest *shōjo-ai*, w których relacje plato- niczne są najważniejsze. Podgatunek pojawił się w latach 60. XX w. na łamach takich czasopism, jak *Shōjo Furendo* („Przyjaciel Dziewczyny”), *Shōjo Komikku* („Dziewczęcy Komiks”). Nowy rodzaj *hentai* niósł za sobą implikacje społeczno-polityczne, co świadczy o ogromnej sile mangi i anime w Japonii: „W połowie lat 70. ubiegłego wieku manga adresowana do dziewczynek była odbierana przez lewicowych krytyków jako reakcyjne kulturowe remedium od polityki oraz problemów społecznych, podając ważne osobiste tematy. Dziewczęca manga oraz łagodna kultura (*yasashii*) były powiązane ze słabością polityki oraz kulturowym oporem na początku lat siedemdziesiątych (...)”²⁵. W większości mang oraz anime – w tym również *hentai* – kobieta jest zinfantylizowana: „Silne łączenie wizerunku kobiet z dziećmi wskazuje na symboliczny związek umieszczania kobiet przez mężczyzn na kontrolowanej społecznie pozycji. Najbardziej widoczne jest to w przedstawieniach kobiet w reklamach, *mandze* (komiksach, czytanych przez wszystkich w Japonii, niezależnie od wieku) oraz pornografii (pornograficzna niewinność)”²⁶. Jak twierdzi John Treat: „Najczęściej łączonym określeniem z kulturą *shōjo* jest *kawaii* albo »uroczy«”²⁷. Określenie *kawaii* („uroczy”, „słodki”) jest często łączone z japońskim poglądem na tożsamość „niewinności” ze słabością, która czyni bohaterki *shōjo* zależnymi od innych, oczekującymi pomocy, czułości. Za Sharon Kinsellą można powtórzyć, iż „uroczy”/„słodki” (*kawaii*) oraz „zasługujący na współczucie” (*kawaisō*) mogą budzić taką samą reakcję w Japonii: „Chociaż słodycz odnosi się głównie do dziecinności, w sensie słabości oraz niezaradności, będącymi tożsamymi z dziecinnością, jest bardzo ważną częścią uroczej estetyki. Słodycz oraz żałość często znaczą to samo”²⁸. Jak już wspomniano, taki obraz kobiet, będących *kawaii*, obecny jest w niemalże wszystkich rodzajach mangi oraz anime;

- *Kinbaku* (*shibari*) – wszelkiego rodzaju seksualne aktywności, w których ma się do czynienia z wiązaniem partnera;

²⁵ S. Kinsella, *Cuties in Japan* [w:] *Women, Media and Consumption in Japan*, L. Skov, B. Moeran (red.), Honolulu 1995, s. 314.

²⁶ B.J. McVeigh, *Wearing Ideology: State, Schooling and Self-presentation in Japan*, Oxford 2000, s. 147.

²⁷ J.W. Treat, *Yoshimoto Banana Writes Home: The Shōjo in Japanese Popular Culture* [w:] *Contemporary Japan and Popular Culture*, J.W. Treat (red.), Honolulu 1996, s. 281.

²⁸ S. Kinsella, *Cuties in Japan...*, op.cit., s. 236.

- *Tentacle (shokushu-kei)* – są to stosunki seksualne kobiety z ośmiornicą. Ze względu na japońskie regulacje prawne zakazujące przedstawiania narządów płciowych macki ośmiornicy zastępują penisa. Najbardziej uznanym twórcą *tentacle* jest Toshio Maeda, którego manga *Urotsukidōji* stanowi najważniejsze dzieło gatunku. Maeda jest również autorem mangi *La Blue Girl*, również z gatunku *tentacle*. Co godne odnotowania, o *shokushu-kei* możemy mówić już znacznie wcześniej – chodzi mianowicie o dzieło Hokusaï'a „Sen żony rybaka” (*Tako to Ama*) z 1814 r., drzeworyt przedstawiający kobietę uprawiającą seks z dwiema ośmiornicami.

Wnioski

Japończycy nie nadawali *hentai* negatywnego wydźwięku, z jakim można spotkać się poza granicami tego kraju – tego rodzaju zamiłowania są z natury rzeczą czymś całkiem oczywistym dla tamtejszego kręgu kulturowego.

Należy zauważyć, że nie stwierdzono, aby przemoc w mandze czy też anime wpływała na liczbę popełnianych w Japonii przestępstw. Co więcej, Milton Diamond oraz Ayako Uchiyama zauważyli, iż mimo większej ilości pornografii dostępnej na rynku japońskim mamy do czynienia ze zmniejszeniem liczby przestępstw na tle seksualnym²⁹. Z drugiej strony należy zauważyć, iż znacząca liczba przestępstw tego rodzaju popełnianych w Japonii nie jest zgłaszana właściwym organom i tym samym nie trafia do statystyk, co jednakże nie zmienia faktu, że nowy rodzaj erotyki – jaki stanowi również *hentai* – nie wpłynął na wzrost przestępczości³⁰. Wspomniane wnioski są szczególnie istotne w obliczu obaw, jakie mogą wystąpić w stosunku do *hentai*, w szczególności *loliconu*, który jest zabroniony w niektórych krajach oraz trudno dostępny w Internecie. W tym kontekście można śmiało powtórzyć za Setsu Shigematusu, że przemoc seksualna w stosunku do kobiet oraz dzieci jest niestety częścią codzienności, zaś cenzurowanie rysunkowych wyobrażeń nie przyczyni się do zmniejszenia problemu³¹.

²⁹ M. Diamond, A. Uchiyama, *Pornography, Rape, and Sex Crimes in Japan*, „International Journal of Law and Psychiatry” 1999, vol. 22, nr 1, s. 1–22.

³⁰ J. Dussich, Y. Fujiwara, A. Sagisaka, *Decisions not to Report Sexual Assault in Japan*, „AIC Conference Proceedings” 1996, s. 35–40, http://www.aic.gov.au/media_library/publications/proceedings/27/dussich.pdf, [dostęp: 25.09.2014]; K. Ogasawara, *Current Status of Sex Crimes and Measures for the Victims in Japan*, „Japan Medical Association Journal” 2011, vol. 54 nr 3, s. 164–167, http://www.med.or.jp/english/journal/pdf/2011_03/164_167.pdf, [dostęp: 25.09.2014].

³¹ S. Shigematsu, *Dimensions of Desire: Sex, Fantasy, and Fetish in Japanese Comics* [w:] *Themes in Asian Cartooning: Cute, Cheap, Mad, and Sexy*, J.A. Lent (red.), Ohio 1999, s. 147.

Podsumowując, różnorodność tematyczna *hentai*, jak również sposób prezentacji podejmowanej tematyki mogą być interesujące dla widza pragnącego kontaktu z odmienną wizją erotyki. „Manga jest więc powiązana z japońskimi tradycją estetyczną, która uważa przedstawienie seksualności za normalne”³².

LITERATURA:

- Buckley S., *Penguin in Bondage: A Graphic Tale of Japanese Comic Books* [w:] *Technoculture*, C. Penley, A. Ross (red.), Minneapolis 1991.
- Burdzik T., *Hentai – seks z japońskiej kreskówki* [w:] *Seksualność człowieka. Wybrane zagadnienia*, G. Iniewicz, M. Mijas (red.), Kraków 2011.
- Cornog M., Perper T., *Non-Western Sexuality Comes to the U.S.: A Crash Course in Manga and Anime for Sexologists*, „Contemporary Sexuality” 2005, No. 39.
- Diamond M., Uchiyama A., *Pornography, Rape, and Sex Crimes in Japan*, „International Journal of Law and Psychiatry” 1999, Vol. 22, No. 1.
- Dussich J., Fujiwara Y., Sagisaka A., *Decisions not to Report Sexual Assault in Japan*, „AIC Conference Proceedings” 1996, http://www.aic.gov.au/media_library/publications/proceedings/27/dussich.pdf.
- Fruhstuck S., *Colonizing Sex: Sexology and Social Control in Modern Japan*, Berkeley 2003.
- Galbraith P.W., *Lolicon: The Reality of ‘Virtual Child Pornography’ in Japan*, „Image & Narrative” 2011, Vol. 12, No. 1, <http://www.imageandnarrative.be/index.php/imagenarrative/article/view/127/98>.
- Igarashi Y., *Narratives of War in Postwar Japanese Culture, 1945–1970*, Princeton 2000.
- Ito K., *Sexism in Japanese Weekly Comic Magazines for Men* [w:] *Asian Popular Culture*, J.A. Lent (red.), Boulder 1995.
- Ito K., *A History of Manga in the Context of Japanese Culture and Society*, „Journal of Popular Culture” 2005, Vol. 38, No. 3.
- Ito K., *Images of Women in Weekly Male Comic Magazines in Japan*, „Journal of Popular Culture” 1994, Vol. 27, No. 4.
- Kinsella S., *Cuties in Japan* [w:] *Women, Media and Consumption in Japan*, L. Skov, B. Moran (red.), Honolulu 1995.
- Lent J., *Comic Art: Some Global Issues*, „International Journal of Comic Art” 2001, Vol. 3, No. 1.
- Matsuzawa G., *Meiji, Taishō, Shōwa, kindai fūzoku shuppan no rekishi. Ero no hon*, Tokyo 1997.

³² T. Perper, M. Cornog, *Eroticism for the Masses...*, op.cit., s. 5.

- McLelland M., *Queer Japan from the Pacific War to the Internet Age*, Lanham 2005.
- McLelland M., *A Short History of Hentai*, „Intersections: Gender, History and Culture in the Asian Context” 2006, No. 12, <http://intersections.anu.edu.au/issue12/mclelland.html>.
- McLelland M., *Male Homosexuality and Popular Culture in Modern Japan*, „Intersections: Male Homosexuality and Popular Culture in Modern Japan” 2000, nr 3, <http://intersections.anu.edu.au/issue3/mclelland2.html>.
- McVeigh B.J., *Wearing Ideology: State, Schooling and Self-presentation in Japan*, Oxford 2000.
- Miyao D., *Before anime: Animation and the Pure Film Movement in Pre-war Japan*, „Japan Forum” 2002, Vol. 14, No. 2.
- Ogasawara K., *Current Status of Sex Crimes and Measures for the Victims in Japan*, „Japan Medical Association Journal” 2011, Vol. 54, No. 3, http://www.med.or.jp/english/journal/pdf/2011_03/164_167.pdf.
- Perper T., Cornog M., *Eroticism for the Masses: Japanese Manga Comics and Their Assimilation into the U.S.*, „Sexuality and Culture” 2002, Vol. 6, No. 1.
- Pflugfelder G., *Cartographies of Desire: Male-Male Sexuality in Japanese Discourse, 1600–1950*, Berkeley 1999.
- Reischauer E., *Japan: The Story of a Nation*, New York 1990.
- Schodt F., *Manga! Manga!: The World of Japanese Comics*, Tokyo 1988.
- Shigematsu S., *Dimensions of Desire: Sex, Fantasy, and Fetish in Japanese Comics* [w:] *Themes in Asian Cartooning: Cute, Cheap, Mad, and Sexy*, J.A. Lent (red.), Ohio 1999.
- Shimizu I., *Mangano Rekishi*, Tokyo 1991.
- Treat J.W., *Yoshimoto Banana Writes Home: The Shōjo in Japanese Popular Culture* [w:] *Contemporary Japan and Popular Culture*, J.W. Treat (red.), Honolulu 1996.
- Yokota-Murakami T., *Don Juan East/West: on the Problematics of Comparative Literature*, Albany 1998.